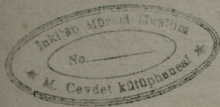

۱۶ اگست ۱۹۱۷

سای : ۶

برنجی سنہ

کتابخانه
مجموعہ
ع

علم ، صفت و اخلاق دارُ لفظی مجموعہ

سلاطین

مؤرخ سلاطین مصطفیٰ افندی

(کین نسخہ من مایہ و ختام)

بو صرہده مطبع عاصره کاتبی مصطفیٰ بک وفات ابتدی . برینه سلاطین مصطفیٰ افندی طالب اولدی . حتی قاضی عسکر صنع الله افندی سلاطین فی التزام ایدرک :
— بو کئی کارشفا س دولندر . شرع و قانونیه سؤال و جوابه قادوردر . قدیمی صدق و استقامت اوزره خدمت ایتشدر . بونی استخدام ایلکتر مناسبدر .

پارسی نیجه بیلدن بری و برله مندی . بالآخره بونک برمقداری و برلش « قصورندن اصناف جبراً واز کچیرلشدی . بونک اوزرینه تجار :
— سرمایه سندن ضرر ایدن بردی کنوروی ؟ سبب قحط و غلا اولمازی ؟

دیبه متأثرانه صاووشملاردی . بو بورج آتقی سلطان عثمائلک جالوسی هتکاملنده تأدیبه اولونایلمیشدی .

سلاطینکی ، سلطان مراد ثانی دایما کورردی . بادشاهک سیاسی تصویر ایچون یازدینی سطرلر باطبع مونوقدر . اونک تصویر برنیجه ، سلطان مراد ثالث « خوب صورتلو ، آجق قاشلو ، قره کوزلو ، دکری قورمال صفالو ، یاسی باغرلو ، سینیه سی چوق ، وسط القامه ، سوزلکه مائل . آق بک زلو ، سلاحتور ، جت و چالاک » ایدی . وفاتنده هادی ادرنوی شو منظومه بی سوبله مندی :

ستان باشاک یاپدر برنی انجری کوشک

(ژووانن ، تورکیه)

(یوکوشاک الیوم طوطیو سمرای سوزلی اوزرنده یالکیز نخلاری قالمشدر)

اجل سلطان مرادی نامراد ایدی چوملکندن کجوب سلطان عثم تحت عدله بر مراد اولدی .

سلطان عثم ثالثک جلوسی متاعب بر چوق تیدار اولدینی حالده سلاطینکی یئمهم برماوریه تعین اولونامادی . یالکیز سباهلره جلوس بخشملری ویا علوفه توزی کندیسک نظاری آلتنده اجرا ایدلدی (۱۰۰۳) . سلطان عثم ثالث اگری سفری اجرا ایتدیکی زمان کندی استانبولده قالدی . سفر حاضرلارینک پارلاقانی تازینجده غایبله تصویر ایدی ، خلق ، بادشاهلرینک عودتیه منتظر ، هرکون طفر خبرلری آلیورلردی . شاعرلر بیله متأثردی . بعضلری :

ای صبا و اوار مقدم شاه جهاندر و بر خبر مرده دلدرن غم ایله چناندر و بر خبر دیبه منظوملر وجوده کتیرورلردی .

دیدی . فقط سلطان مراد ثالث باشقهنی تعین ایش اولدینی ایچون سلاطینک تعینی تمکن اولامادی (۱) .

سلاطینکی مطبع عاصره مصارفی لایقیه تدقیق ایتشدی . مصرف ، سلطان سلیمان قانونی زماننده فرق سکرن بونک ، سلطان سلیم ثانی زماننده آلتش اوج بونک ، سلطان مراد ثالث زماننده ، کندیسی آناطولی محاسبه جیسی ایکن ، یوزالی الی بونک ، مطبع عاصره کاتبیکنه طالب اولدینی سنه (۱۰۰۲) ، ایکی یوز اون بونک ایدی . یالکیز مصردن هر سه الی بیک التوللق ماکولات کلیر ، التش بونک ایتق ماکولاتده حوالاندن آیتیدری . خزینة عاصره دن ، فضله اولاراق مطبع عاصره مصارفی ایچون یوز اونوزیش بونک آقیه آیتشدی . مطبع عاصره مک باغ ، ات و طباووق مصارفی بورجی الی بونکف زیاده ایدی . آله جبقیلرک (۱) تاریخ سلاطینکی ، یازمه ، اسعد افندی کتبخانه سی ، ص ۱۸۷

کوردی و برلنکه یاشادین، طبیعتی و سیاستی تصویر ایندیکی
ذاتلر، تاریخملک اڤل مهم سبازلر: صوقوللو، فریدون بک، سنان
پاشا، فرهاد پاشا، ابراهیم پاشا، خواجه سعدالدین، باقی و سائر.
سلانیک مصلطی افندی، وقایع ضبط ایلکده یو بک براعتنا کوسرمتدر.
اشریده بعض معلومات واردکره، اوزمانک سلسله، صراحتی و تشریفاتی

ایچون غایت مهرد.
الخاصه سیکرار سفری و شرق سفرلی مفضللاً یازاشدر.
مطبوع نسخه می ۹۷۱ صفرندن ۱۰۰۱ ربیع الاخرک اواسطنه
قدردر. ۱۰۰۱ سنه سنه قدر اولان افسان «تعیان تاریخنده برتفصیل
حرر» دیه طبع ایدلهمش و یو بک برخطاده بولونشدر. چونکه
بو قسم غایت مهرد. ۹۹۶ تاریخندن صوکرانکی و فعلر، شرق
سفری ائاشاند یازاشدر. بوقسمه شرق سفری مشاهدات، استانبول
وقایعده روایات اوزرینهدر. حتی مؤرخ: «برادران شرق سفرینه
کیدلشک ائده اولان وقایع یازیلوب سده دولنده واقع اولان تبدیلات
و حوادث روایت ایله تحریر اولتیق لازم کلدی» (۱) دیورد.
سلانیک اسلوق متوسطدر. اثری و اتمه نویس طرزنده ترتیب
ایدلشدر. فقط وقع لک و طبع لک، تعیاده اولدینکی، پارلاق تصویرلی

یوقدر.

سلانیک،
دورینک مهم
طریق یازینی
کی خطاریده
کوسر، سلطان
سایمانی دورینه
عائد یازدینی شو
سطرلرخاصه
جانب دقتدر:
«فی الحقیقه
عسکر اسلامده
غیرت قانایوب
اسلامه ضعف
کلوب اکثری
طالب خطام دنیا
اولغله ناموس
دن خصوصنده
بغایت سست

ادرنه قاپسینک اسکی حالی
(ژووانو، توریکی)

حرکت ایدر اولدیلرندن قطعاً حرامدن اجتناب اولما یوب مستغرق
معاصی بلنکه عسبان مطلق اولوب و منکرات اختیار اولوب امر
معروف ترک اولوب و بالجله یو حرکانه سبب حکامز عدل و داد
اوزره اولوبوب و باب رشوت مفتوح و هر نا اهل و هر حق ناشناس
اول قیودن دخول ائگیین ادای و ازاله مقام حکومت کلوب جاهل
و نادان اولشله اعتبار اولوب روزگارده خون چکر صرف ایدوب
اموردیده و کار آژ موده و اهل عرش اولان ذاتلر نوردیده سیله
تحصیل کال و معرفت ایلینلر پامال دوران اولوب و طریق علماده دخی
تغیر و تبدل کندیکه متزاید اولمدهدر. علماء دین ایسه زصه اهل
یقیندر. آکلردن امر معروف و نهی عن المنکر برطرف اولدقدن تقلید
خلق علماء و مشائخهدر. بولنره تغیر کلیلک اینه قیامتدن برعلامددر» (۲).

(۱) تاریخ سلانیک، ص ۲۴۳

(۲) کذا، ص ۱۱۱

سلطان محمد ثالث اکر ی سفرنده ایکن، حاج اووا محارب سندن
قاچان بعض کیسه لک استانبولده مالاری مصادره اولوندی. بولر
اوتوزکشی قدردی. مالاریک قید و ضبطه - لانیکی نظارت ایتدی.
«بوعید کندوره» بغداد مال تحصیل اولندی دیو سوا ایتدی بولر سفر و سندن
سکره اکثرینه شفاعت مقارن اولدوغن خبر ویردم.
پادشاهک عودتی غایت مطمن اولدی. شاعر باقی بیله یو عودتی
یارلاق بر منظومه ایله تجیل ایتدی:

محمدالله رفیق اولدی ینه توفیق ربانی
مظفر قلدی سلطان جوان بخت جهانیانی
قدوم شاه ایله خالق بوکونه باشینه طوغدی
ینه تاب رکابندن جهانی قلدی نورانی

سلانیک بصرهده، روم ایل قاضی عسکر ی شاعر باقینک توصیه سی
اوزرینه اوقاف سلطان حسانه جیمی تعین اولمشدی (۱۰۰۵) (۱).
پر سنه صوکران جهات دفتلرینک اساعیمی سلانیکدن آتدی،
دارالاساده آغاسی عثمان آغایه ویرلدی (۱۰۰۶). ستردن کنلره
علوه سلانیک لک نظاری آتنده طاعده لدی (۱۰۰۷). (۱۰۰۸) ده

حسانه بیلردن
بر چونی سوه
استعمال لرندن
طاعولانی عزل
ایدیلر. برلرنه
تصیل ایلر ایدیلر.
یکی زمان، آناطولی
حسانه بیلکده
سلانیک یو ویرلدی
(۱۰۰۷).

سلانیک،
صباغ عسبانلری،
بودی قاریسی
کرانک فجع بر
صورته فتنی
کوردی. تاریخه
پو جانده لری مفضل
برصورته قید
ایتدی. شاعر

باقی وفات ایندیکی زمان (۱۰۰۸) چوق متاثر اولدی. مؤرخک ارباب
فضل و کاله فوق الماده حرمتی واردی. خصوصیه باقینک برچوق
ایلکلیکی کورومندی.

سلانیک لک «تاریخندن صوکر» ده انا نه قدر یاشادینی
و حتی وفاتی تاریخی معلوم کلدنر. ۱۰۰۸ دن صوکران تاریخنه دوام
ائتمدیکنه یاقیلرسه، اوتار یخلرده وفات ایلدی طن اولونور. چونکه
اڤلاقانی حادثه لری بیله قید ائگدن اوشه نه بن یومدق مؤرخ، حیاته
اولسه ایدی، ۱۰۰۸ دن صوکرانکی حادثه لری ده هیچ شبهه سز
یازمادن طوورامازدی.

سلانیک تاریخی اونی عصر مجری اواخری ایله اون برنجی
عصر مجری بدایتی تدقیق ایچون لک مهروشیه لر دن معدوددر. مؤرخک

(۱) تاریخ سلانیک، یازمه، ص ۲۶۵

وبایانده کوتاه اولوب ایچریسی کاشی کار و مقرنس حککاری زرانود و نقوش ایله آراسته اولوب حریر قالچه لر و دوخته نهالیر و زر بایلیر و جواهر و صر و ارید ایله مرصع و مجوه طوب آرزو لر و آینه لر برله آراسته و تزیین اولندقه ایم بهار و موسم کل و کراس اولمقه ...» (۱)

سلانیک تاریخنده یوکی اوزه نیلرک یازلش پارچه لر پک آزدور. یونیکه برابر ، یجری تاریخی ده داخل اولدینی حالد ، اونتی واون برنجی عصر جری به دایر تدقیانده بولوناجی بر مؤرخ ایچون سلانیک تاریخنده ، نعاده بولونیان ، پک شایان اهمیت پارچه لر ، حتی فضله معلومات موجوددر. سلانیک تک ۱۰۰۰ تاریخنده قدر باسیملش اولان قسی ، اسعافندی کتبخانه سنده کی یازمه متنده ، ۱۵۷ صحیفه اولدینی حالد طبع اولونیان قسی ۱۹۰ صحیفه در . سکر سنه تک وقایی احتوا ایدن بو یوز طفسان صحیفه ایچنده دورک احوالی ، طبایی ،

سلانیک ، زمانتک انتظامسزقلرنه ، عدالتسز کلرنه بویوک بر نفرت کوسترر . خصوصیه علما سلکنه فوق العاده حرمی واردر . ارباب معرفتی صبیغه تقدیر ایدر . هرکک کندی مسلکنده ترقی و تفضیل اتمی طرفدار ایدر . حتی مؤرخ علینک ترک ملک ایدرک یکچیری کچی نصب اولونمای کندیسنه هیچ خوش کورونه من ، تاریخنده بو نصی قید ایدرکن : « نایسنده اوضاع بریده ارباب قلم زمره سنده بو واقع اولدی » (۱) دئددر .

سلانیک تک تصویرده کی اقتدارینه الک پارلاق مثال ، سنان پاشا طرفندن آخور قیو جوارنده یایدیرلان انجیل کوشک تعریفد (۲) . « سرمعمار عالم داود آغا » طرفندن انشا اولونان کوشکک اچیمله مراسمی مؤرخ آئیده کی وجه ایله تصویر ایدیرور :

« کاخ مزبور استادان انده زب و زیور ایله تمام واکال اولوب و طهره سنک مطلا علمری قونیوب شمعده سی نظر خواص و عوامده

داود پاشا اردو کاخی ، اوتاغ هایون

(ژوبوانه ، تودکیه)

رجانک ماهیتی آکلانچ پک واقفانه صحیفه لر موجوددر . ترک قیمتی آرتدیران الک مهم مسئله ، مؤرخک بو حادئهلری بالادت کوروب یازمش اولاسیدر .

سلانیک ، یاشادینی دورک انتظامسزقلرنی تاریخنده آغما قید ایدر . « شکایت احوال روزگار » دیبه بش اون صحیفه در بر زمانتک بولسزقلرنی قید اتمکدن کری طورماز سلطان مراد تانکک وفاتنده ، مراد ثالث دورینک و شوتلری ، حقسزقلری حتمده غایت بی طرفانه مظالماتده بولونور . بو دور . اثر یازدینی تنقیدات میانده شو سطرلر نظردقی جالبدر :

« قانون آوزره یوز درهم کشفند دتیوز اچمه کیلورکن سکر یوز اچمه کلمسکه رخصت ویرلدی و بالجه علونه خواردلر مقدم آلدقلری آتون و غروشک نصفی الور اولدیلر و دیار شرق سفرینه کیدن سردارلر قیو قوللرین آرتدیر و عموم آوزره ترقیل و برمک ایله نفر زیاده اولوب حسمت دولت ازدیاد بولمقه خزینه عاصره مسارف و اخراجانی ایرادی احاطه ایتوب مضایقه چکنکه باشلدی و ادباب

(۱) تاریخ سلانیک ، ص ۲۹۰

حلاقت نظاره قومازدی و بر وجهه لطافت باغملش ایدیکه لسان شرح

(۱) کذا ، ص ۳۲۷

(۲) « بوندن اتمده پادشاه عالیناه حضرتلری سنه مرقومده سرای عامه رک آخور قیوی اسکسلی قیرنده برضر فی مانند بنیاد اولتیق مراد ایدیش ایدیکه لب دریاده استانبول قلعه سی دیوارنده اولوب سرای عاصره تک داخنده سلاحشورلره قیو میدانی و دریا سیری اوله » تاریخ سلانیک ، ص ۲۸۹ - نعا ، جلد ۳ ، ص ۱۱۲

کوشکک کشاد رسمی ایچون یاییان شهنلرک درونجی کونی . بو زیبا قصره معادل مرحوم سلطان یازید علیه الرحمه کوشکی مرحوم قیودان قلیچ علی پاشا اساستدن تجدید ایش ایدی . هدم اولنوب یرینه اندن اعلا قصر معلا بنا اولتیق فرمان اولندی . و مهندس عالم معمار پاشی داود اغایه تنبیه و تأکید یورلریک لب دریاده کال حرب استحکام آوزره اولتیق باینده اوکات مقید اولوب بنیادنده اقدام ایلمسن دیو فرمان صادر اولدی « تاریخ سلانیک ، ص ۲۹۱ - کوشکک انشا معمارلی اوزمانلر صدراعظم ایلان فرهاد کندی مالندن تسویه ایدجه کدی .

سلانیک، دولت رجال حقیقه، فی طرفه تصویر لرده بولونینی کی زمانک اناتکه، ادارسته دائره تاریخده خیلی مهم معلومات ویر. اوقاف سلاطین محاسبه جیسی تعیین اولونینی زمان، اوقافک او زمانکی حالت دائر یازدینی شو سطرل یا خاصه مهمدر:

« حقیقت اوقاف سلاطین عظام ضعف اوزره اولوب اوج آیدم برکلی پیشکش و هدایا ایله توپلیر توجیه و تعلقه محمول اوقاف دینوکاری رشونه وفا ایوب و ارادل و نامستقلر دخی زوآند اوقافدن وظایفه منصرفلر اولوب ضبط و ربطدن قائلش ایدی. کر به فیوجیلر ایلله دخی نیجه لایین اوضاع ارتکابی مقررده. فاما علی حال حفظ اموال اوقافده جد و اهتمام اولوب دوشن اوقاف ناروا اولنلر توجیه اولتیوب و فرغشتن کسه به و برلیوب ضبط اولنورسه ازممانده بعنایه الله تعالی نکس اولان مزاج وقف محنت میدل اولوردی» (۱).

سلاطینک سلاطین اوقاف خنده کی بومطالعاسی هم اولدینی کی ۱۰۰۷ سنه سنده استنبول اجنای حیاتی حانده یازدینی سطرلرده، یغاده بولونیان، معلوماتی بنویسد:

« پوشاده خلق میایتمده آتون وغروش بهاسی کتدیکه آرتروب و سکر اوسفته کسینل صحیح العیار آچمه فی که علوفه دن چقمده سی و فلایر دوشروب اویش اوزره فاسد آقیه لر غالی طوطوب هیچ بر وجهه ما کولات و ملوساته معامله به بحال قالیوب اطراف و کشفاند متاع کتورن تجار و رنجبران زیاده و خسران ایدوب معاش تنک اولوب و خونکار قولاری صولات و بلوک بائی و یکجیری و سیاه و جیهی و طوبیجی جمیع حرفتاره و اهل بازارده صاحب سرمایه اولوب کسه مستقل کار و کسه قادر اولوب بر خوارقده و کجیلر ایلله حصه دار و فاشد مالدنه مشترک اولتی ایلله اوزرلرینه حاکم اولریش حکمی اجرا ایدمعیوب و ارباب احتکار دخی کلن زادی دربار ایلوب و درهم و دینار احواله ایسه نظام و برلیوب اضطراب و مضایقه زیاده اولدی و اعیان دولت دیوان ملادن یوز بکری اوزره آتون و تمش آله اوزره غروش آلوب سکره مانجانه یوز آلمشه آتون و یوز اونه غروش و یروب و عامه خلقتدن خزینه غارمه لون و غروش ایکی آله به نقصان ایلله آلوب و جله تکالیف عرفیه جزیه و عواض نزل کورکی و بدعت سائره رعایای مملکت به بوسنه کچن سنه دن ایکیشیر یوز آله کسر اوزره طرح اولنوب هر خانه به اوجر یوز آله آلتی ایچون احکام یازیلوب بوظنه عقارت الله دفترل و برلدی و پوشاده متادیلر حکم یسافدر دیو ندما ایدوب زرا آتون یوز بکری به وغروش تمته آلوب و بریلر. کمیار آقیه کچیه. هر کیده بولنورسه سیاست اولتی ایچون پوستاجی بائی فرهاد اغایه مؤ که تنبیه ایدلدی» (۲).

سلطان محمد ناکک اکری سفرینه کیدیشی و سفردن دوشوشی نجاهد درتیش سطرله تعریف ایدلدی حالده. سلاطین تاریخده اوزمانک اجنای حیاتی، خلقت احتساباتی کوسرمجک وجه ایلله مفصللا یازلشد. بولون بو تدقیقاتی اوقوبوده، که اوقاف حادثلری بیله قید ایدن، زمانک اجنای و سیاسی حیاتی بزه مدقانه بر صورتده تصویر ایلین مؤرخ سلاطین مصطفی افندیکن نامی رحته یاد اتملعه قابل اولاماز.

یورک آله، ۲۵، تموز ۱۹۱۷

احمد رفیع

سیف و قلم جاده انصافدن خروج ایدوب هدایا نایله رشونیز منصب و خدمت و برلیوب نا اهل و نادرالر کلوب صدر حکومت کیدی. بیت المال کا کری نیز تبدیل اولغه محصول ملک سفله الله دوشدی و تکالیف شافه سلطنت علی التوالی رعایا اوسفته متجدد الامتال طرح اولدور اولدی. خلاصه کلام رحمت نا فرمان و لشکر سلطنت پادشاه اوزرینه دلیر و حکام حرمتمیز اولوب دل اوزانقدن کجوب ال اوزانغه باشلیدر. هر کس استبدون ایدر اولدی» (۱). سلاطین، دورینک مختصرلرندن، خلک جهانندن منفرد ایدی. « هر ملت مستحق اولدینی حکومتک اداره سنده یاشار» حقیقتی ده او زمانلر آکلاش، اینش باشه کینلرک حصرلری تصویر ایلدی صرده مشعر لره دورینک بولنلرلی و اوقافه تثبیت ایلده سی:

دولته کوره آستانه اولور.

هر قوشبجون بر آشیانه اولور.

صنمکر خلق اولور زمانه کوره،

بلکه خلقه کوره زمانه اولور.

نعما، سلاطینی تدقیق ایندیکی حالده، اهمیت نقطه لرلی تاریخه آلماشدو. بناء علیه اون برنجی عصر رجانه احوالی سلاطین تاریخده، نجاهد کندنده واضح برصورتده آکلاشیلر. سلاطینک خواجه سعدالین افندی خنده کی شو قهره سی مهمدر:

برکون سلطان مراد ثالث اوغلی شیزاده سلطان محمدی چاغیرور. خواجه بستره بر توجیه اولتی اوزره خراج دفترلی ویر.

— بونی آل، خواجه که دیه اولارقی کونور، دیر.

شیزاده سلطان محمد دفترلی خواجه سه کونور. فقط خواجه سی بویه ناکک حقوقی اخلال ایدمک برهدیه بی قبول اغیز:

— الحمد لله نه احوال وارینه و اردور. بوقوله لر رضای بوندر. دیر. شیزاده سلطان محمد دفترلی عینا بدینه عاده ایدر.

سلطان مراد ثالث هیچ منائر اولماز. لافیدانه:

— سنک خواجه ک آلمازه، بخواجم آلیر.

دیر و دفترلی یانی باشنه فور.

سلاطین، سعدالین افندیکی اخلاقی بوکی قهرلره تثبیت ایندیکی کی بمن فاحی سنان پاشاک حرمی، عثمانی اردوزسک شان و شرفنه اوردینی ضررلری، دولت رجانه قارش کوسردیکی بعض وعداوتی ده تصویر ایدر. حق فرهاد یاشا جلادلر انده شهید ایدلکدن و ایوبده کی نا تمام تره سنه دفن اولوندن سوکرا، سنان پاشا وفات ایندیجی قدر تره ک قالی قالدینی، اناتکه قطعلا دوام ایدله مدیکلی متأثرانه آکلاشیر.

سلاطین تاریخندن، سنان پاشاک مظلای، احتراملری بوتون قهرتایله آکلاشیلر. پاشاک وفاتده زمانه شاعرلرینک و باخاصه امین بکک شو شمری اهیله نلی لونیامه شایاند (۲):

واصل برخ سنان پاشای خود رأی و عنید

سال عمری طمله یغمندی طفسان یغمی

نصب نفس ایندی کسر عرطه بهر بی کک،

قصد ایدردی بر قهریک آتمکینه آکته.

قلب سختنده یوغیدی هیچ ترجمدن آر،

باقز ایدی که ناکک کوزدن آقان قان باشنه.

هر کسه: طبراق پاشکه! دردی تاریخن دیدم:

توله اولدیلیسه اول بد عید، طبراق باشه! (۳).

(۲) تاریخ سلاطین، یازمه، ص ۲۰۴

(۱) تاریخ سلاطین، یازمه، ص ۲۶۲

(۳) تاریخ سلاطین، یازمه، ص ۲۶۲

(۱) تاریخ سلاطین، یازمه، ص ۳۱۳

(۲) کذا، ص ۳۲۳